

* Jordbruksareal

Det er **forbudt** å la jordbruksareal gro igjen. Likevel legger bøndene mange kvadratkilometer brakk hvert år – uten at myndighetene griper inn.

Griper ikke inn mot ulovlig gjengroing

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) anslår at produksjonsarealet i norsk landbruk sank med 340.000 dekar i perioden 2000–2015.

Det er summen av nedbygging og gjengroing, fratrukket nydyrking. Tallene er usikre, men gir likevel en god pekepinn på utviklingen: Enorme jordområder er brakklagt de siste 15 årene (se faktaboks).

Etter loven skulle tallet vært nærmere null. Det er nemlig forbudt å la jordbruksareal gro igjen.

– Jordbruksareal skal drives kontinuerlig. Det betyr at arealene som utgangspunkt må høstes og kultiveres årlig, sier seksjonssjef Aud-Ingrid Krefting i Landbruksdirektoratet.

Brakket og tatt ut

Jordeier har likevel alle muligheter til å la jorda ligge – uten at det blir oppdaget eller at noen griper inn.

I søknadsskjema for produksjonstilstand er det en egen kode for arealer som ligger brakk. Posten er ment for jord som er midlertidig ute av drift, for eksempel på grunn av ugressbekjempelse, og nydyrket areal som ikke er tatt i bruk.

683 søkere oppga i alt 11.404 dekar brakket ved siste søknadsrunde i for sommer.

TID TIL Å GRO IGJEN

«Det er ikke noen grense for hvor lenge areall kan stå oppført i kategorien areal ute av bruk.»

AUD-INGRID KREFTING
LANDBRUKSDIREKTORATET

Grunneieren kan også føre opp arealet under «ute av drift». Denne posten er også ment for jord som er midlertidig ute av drift, for eksempel innmarksbeite som ikke beites.

I for ble 82.223 dekar ført opp som «ute av drift». Det er 20 prosent mer enn for 5 år siden.

Det får ingen konsekvenser å la jorda ligge.

– I produksjonstilskuddsammenheng vil det ikke medføre noe tiltak dersom et foretak ett år oppgir et areal som brakket eller ute av drift, som tidligere år har vært drevet aktivt og høstet, skriver seniorrådgiver Grete Hage Hansen i Landbruksdirektoratet.

Ingen tidsgrense

Ifølge seksjonssjef Aud-Ingrid Krefting finnes det ingen grense for hvor lenge areal kan stå i kategorien «ute av bruk».

Jordeieren kan også fjerne den brakklagte jorda fra hele systemet. Løsningen er å gjøre det litt etter litt.

Dersom et foretak søker om 5 dekar mindre enn året før, iverksettes ingen tiltak i tilskuddssammenheng, skriver avdelingsdirektør Geir Grønningseter i Landbruksdirektoratet.

Direktoratet er ikke kjent med om kommunene bruker opplysninger om brakklagt areal systematisk i sin drivepliktoppfølgning.

De siste årene har kommunene gitt mellom 26 og 71 driveplikt-pålegg årlig. De aller fleste er pålegg om å leie bort arealet.

Kan søke om å brakklagge

Grunneier kan også søke om å la jorda gro igjen. Jordloven åpner for å søke kommunen om fritak fra driveplikten ut fra blant annet avkastningen på små eller utlil-

Fakta

Norsk jordbruksareal 2000–2015

* Areal tatt ut av drift: 340.000 (NIBIO-anslag).

* Godkjent nydyrking: 186.198 dekar (trolig for høyt).

* Godkjent nedbygging: 133.440 (trolig for lavt).

* Gjengroing: 392.758 (trolig for høyt).

* Nybyggingsstatistikken er trolig for optimistisk. Den viser nemlig godkjent nydyrking, ikke hvor mye som faktisk dyrkes.

* Nedbyggingstallene er trolig for små, siden kommunene utelukker mindre arealer.

* Nedgangen i jordbruksareal tilsløres av overgang til nytt kartverk på 2000-tallet.

* Gjengroingstallet, som beregnes fra disse tallene, blir derfor bare et anslag.

Kilder: NIBIO/SSB/Landbruksdirektoratet

Forbudt, men i orden: 82.000 dekar norsk landbruksjord er oppført som «ute av drift».

Bondelagsleder

Bondelagsleder Lars Petter Bartnes er overrasket over at systemet åpner for gjengroing. Han mener det må endres.

– Det vokser ikke kålhoder fra betong!

Både Senterpartiet og Sør-Trøndelag Bondelag var ute i morgenrusket utenfor Trondheim 23. november 2013. Flere organisasjoner demonstrerte for å bevare maijorda ved Leangen mot boligbygging.

Det vokser ikke kålhoder i løvskog heller. Og for hvert mål jord

som bygges ned, gror det igjen tre andre.

– En utfordring

– Areal som bygges ned er varig ødelagt. Ofte er maijorda kjørt bort. Når så vidt store areal går ut av drift på andre måter, er også det en utfordring, sier leder Lars Petter Bartnes i Norges Bondelag. Han peker på at evnen til selv-

drift». Mye av det ender som dette.

FOTO: ANDERS BRYN

Bartnes mener systemet bør endres

forstyrning svekkes når produktionsarealene synker.

Bartnes sier det er lagt juridiske og økonomiske føringer for å sikre at areal holdes i hevd, men at utviklingen likevel går feil vei.

– Ifølge Landbruksdirektoratet kan areal føres opp som «ute av drift» i år etter år uten at det fanges opp. Det samme gjelder bønder som stryker inn til 5 dekar i tilskuddssøknaden hvert år. Hva synes du om det?

– Driveplikten er et viktig virkemiddel. Når det er driveplikt, bør forvaltningen ha systemer som fanger opp areal som ikke

drives, slik at forvaltningen kan handle deretter. Det må kombineres med økonomisk lønnsomhet, sier Bartnes.

– Når kravet til effektivitet er så sterkt, og bonden tar i bruk maski-

ner som ikke er tilpasset små arealer, er det ytterligere behov for mer treffsikre tilskuddssystemer.

– Vil du oppfordre bondene til å søke om å slippe driveplikt, istedenfor å føre små

VIL AVDEKKE IKKE-DRIFT
«Forvaltningen bør ha systemer som fanger opp areal som ikke drives.»

LARS PETTER BARTNES
NORGES BONDELAG

areal opp som «ikke i drift»?

– Jeg tror regelverket er lite kjent. Hver enkel gårdbruker må gjøre sin vurdering.

– Men det er ikke lov å brakte areal det er driveplikt på, selv om det ikke oppdages?

– Her mangler det system for å fange opp situasjonen. Et slikt system bør etableres.

Tungdrevne arealer

Et nettsøk på «Bondelaget» og «nedbygging» viser 347 treff. Et søk på Bondelaget og gjengroing viser 75 treff, altså en femdel.

– Det har vært riktig å sette

maksimalt søkelys på nedbygging. Så har vi også fokus på at areal går ut av drift, sier Lars Petter Bartnes.

NIBIO-forsker Arne Grønland påpeker at det er mulig å reversere utviklingen. Ikke alt areal som er gått ut av produksjon, er tapt.

– I Nord-Norge har jeg selv sett areal som er urørt i tiår, men som ennå ikke er skogbevolst. Jordmonnet er intakt, sier Grønland. Han tror likevel reverseringen blir begrenset.

– Gjengroingen skjer på tungdrevne arealer. Høstingen på små arealer kommer ikke tilbake.